

HEDMARK OG OPPLAND STATSADVOKATEMBETER

Riksadvokaten

Deres referanse:

24/1149-2

Vår referanse:

24/1152 - 3 / JPB006

Dato:

30.07.2024

Høring – NOU 2024: 5 «Maktens ansikt»

Det vises til riksadvokatens brev av 6. mai d.å.

Vi har gjennomgått ID-skjermingsutvalgets utredning og støtter lovforslaget i sin helhet. Etter vår oppfatning har utvalget truffet balansepunktet mellom rettssikkerhetshensyn (herunder åpenhet, innsyn og kontradiksjon) og behovet for identitetsskjerming.

Utvalget har påpekt to inkurier i reglene om dokumentinnsyn og foreslått inntatt i straffeprosessloven §§ 242 tredje ledd og 264 a nytt femte ledd at hverken fornærmede eller etterlatte på noe stadium skal ha rett til innsyn i opplysninger som kan føre til at anonyme vitner blir kjent.¹

Forslaget tiltres fra vår side.

I tillegg tillater vi oss å gjøre oppmerksom på hva vi oppfatter som ytterligere inkurier i reglene om dokumentinnsyn.

Etter § 130 a tredje ledd fjerde punktum kan retten – dersom det foreligger et særlig behov for å begrense kretsen av personer som kjenner et anonymt vitnes identitet – bestemme at forsvareren og/eller bistandsadvokaten ikke skal opplyses om vitnets navn eller gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent.

Det er nær sammenheng mellom reglene om anonym vitneførsel og reglene om dokumentinnsyn. Paragraf 242 tredje ledd – som gjelder på etterforskningsstadiet – lyder slik:

«Er det begjært anonym vitneførsel, jf. §§ 130 a eller 234 a, kan mistenkte eller fornærmede ikke få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen, gjelder reglene i første ledd likevel bare dersom påtalemyndigheten fører vitnet under full identitet, jf. § 130. Forsvareren kan anke et avslag om innsyn etter første punktum på den siktedes vegne.»

¹ Se utredningens s. 169–170 og 189–190.

En tilsvarende bestemmelse gjelder på tiltalestadiet for tiltalte, jfr. § 264 femte ledd som lyder slik:

«Er det begjært anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, kan den tiltalte ikke få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen, gjelder reglene i første og annet ledd bare dersom påtalemyndigheten likevel fører vitnet under full identitet, jf. § 130. Forsvareren kan anke et avslag om innsyn etter første punktum på den tiltaltes vegne.»

For bistandsadvokaten gjelder § 264 a fjerde ledd første punktum på tiltalestadiet:

«Bistandsadvokaten skal ha kopi av tiltalebeslutningen, av bevisoppgaven og så vidt mulig av sakens dokumenter.»

Som en ser følger det av ordlyden i samtlige bestemmelser at unntaket vedrørende opplysninger om anonym vitneførsel kun gjelder mistenkte/tiltalte – og fornærmede på etterforskningsstadiet – ikke forsvareren og bistandsadvokaten.

Bestemmelsen i § 130 a tredje ledd fjerde punktum ble tilføyet ved lov av 21. juni 2013 nr. 86, som trådte i kraft den 13. september s.å. Ved samme lovendring fikk § 52 tredje ledd et nytt fjerde punktum som lyder slik:

«Opplysninger i kjennelsen som det er besluttet at forsvareren ikke skal opplyses om, jf. § 130 a tredje ledd fjerde punktum, skal ikke meddeles forsvareren.»

I forarbeidene er det uttalt at endringen var en konsekvens av tilføyelsen av § 130 a tredje ledd fjerde punktum.²

Paragraf 242, 264 og 264 a ble ikke endret som følge av endringene i §§ 130 a og 52. I forarbeidene er heller ikke forholdet til disse bestemmelser kommentert. Det eneste som er uttalt om behovet for endringer i andre bestemmelser er følgende:³

«Dersom det gis anledning til å kunne begrense adgangen til å gi opplysninger til siktedes forsvarer, vil det være nødvendig å foreta noen endringer i straffeprosessloven § 52 annet ledd, som blant annet fastslår at siktede ikke skal gjøres kjent med innholdet i kjennelsen. Det skyldes at kjennelsen ofte vil inneholde opplysninger som vil kunne avsløre vitnets identitet. I stedet skal kjennelsen meddeles forsvarer med mindre han har motsatt seg å få opplysninger om vitnets identitet.

Dersom det er besluttet at forsvarer ikke skal opplyses om vitnets identitet, i tråd med forslaget i proposisjonen her, bør heller ikke forsvarer få kjennskap til opplysninger i kjennelsen som kan avsløre vitnets identitet. Departementet ser imidlertid ingen grunn til unnta [sic] hele innholdet i kjennelsen fra innsyn. Departementet mener at det vil være viktig at forsvarer ved selvsyn kan se rettens begrunnelse for å beslutte anonym vitneførsel, blant annet for å kunne ta stilling til om

² Prop. 147 L (2012–2013) s. 174.

³ Prop. 147 L (2012–2013) s. 131–132.

kjennelsen skal ankes og ved utforming av anke. For å ivareta hensynet til vitnet er det tilstrekkelig å unnta opplysninger som kan avsløre vitnets identitet.»

Det kan reises spørsmål om innsynsvern kan etableres ved at påtalemyndigheten fremsetter begjæring om anonym vitneførsel for retten som omfatter anonymitet overfor forsvareren og/eller bistandsadvokaten. Den rettslige konstruksjon må i så fall bli at beslutningen etter § 130 a tredje ledd fjerde punktum fører til en utvidende fortolkning av §§ 242 tredje ledd, 264 femte ledd og 264 a fjerde ledd første punktum til mistenktes/tiltaltes og fornærmedes/etterlattes ugunst.

Etter vårt syn kan innsynsreglene neppe tolkes utvidende på denne måte. I den forbindelse anføres følgende:

Ordlyden i §§ 242 tredje ledd, 264 femte ledd og 264 a fjerde ledd første punktum er klar og tydelig; unntaket omfatter ikke forsvareren/bistandsadvokaten.

Forarbeidene til § 130 a tredje ledd fjerde punktum er tause om spørsmålet om dokumentinnsyn og gir et klart inntrykk av at lovgiver ikke har vurdert hvorvidt disse regler burde endres.

Reelle hensyn og systembetraktninger taler med tyngde for at beslutning etter § 130 a tredje ledd fjerde punktum må få som konsekvens at forsvareren og/eller bistandsadvokaten ikke har rett til innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Det er åpenbart at dokumentinnsyn vil forspille formålet med anonymitet, hvilket er begrunnelsen for reglene i §§ 242 tredje ledd og 264 femte ledd om at innsyn ikke skal gis i slike opplysninger.

I Rt. 2015 s. 520 slo Høyesterett fast at manglende rett til meddelelse av en beslutning om pågrepelse før den ble iverksatt ikke kunne lede til en regel om at det ikke kunne begjæres innsyn i beslutningen før iverksettelsen. Vi leser kjennelsen slik at den har generell rekkevidde for så vidt angår forholdet mellom meddelelse og dokumentinnsyn – det vil si fravær av parallellitet mellom disse størrelser.⁴

Det er på det rene at en ordlydstro tolkning av §§ 242 tredje ledd, 264 femte ledd og 264 a fjerde ledd første punktum gjør § 130 a tredje ledd fjerde punktum illusorisk dersom det fremgår opplysninger om det anonyme vitnet i saksdokumentene. Det må være klart at lovgiver ikke ønsket å etablere en slik rettstilstand. Det er imidlertid ikke avgjørende hva lovgiver måtte ha ment når en eventuell lovgiverintensjon ikke har kommet tydelig til uttrykk i loven.

Ut fra en samlet bedømmelse av det foreliggende rettskildebilde antar vi at konklusjonen må bli at §§ 242 tredje ledd, 264 femte ledd og 264 a fjerde ledd første punktum må forstås etter bestemmelsenes ordlyd selv om det blir truffet beslutning etter § 130 a tredje ledd fjerde punktum. Følgelig kan ikke det nødvendige innsynsvern etableres etter reglene om anonym vitneførsel.

⁴ Dette bygger vi på avsnitt 48, hvor Høyesterett distanserer seg fra Rt. 2004 s. 2023 (om kommunikasjonskontroll), som omtales som et «klart avgrenset» unntak fra innsynsretten.

En løsning på ovennevnte problem er at §§ 242 tredje ledd, 264 femte ledd og 264 a fjerde ledd første punktum blir endret slik at unntaket fra dokumentinnsyn også omfatter forsvareren og bistandsadvokaten dersom det blir truffet beslutning etter § 130 a tredje ledd fjerde punktum for så vidt angår disse.

I tillegg til hva som her er påpekt har vi merket oss at § 234 a ikke ble endret ved lovendringen i 2013. En konsekvens av dette er at paragrafens tredje ledd og fjerde ledd annet punktum mangler henvisning til § 130 a tredje ledd fjerde punktum. Således er det ved anonyme politiavhør ikke i noe tilfelle mulig å nekte hverken forsvareren eller bistandsadvokaten opplysning om vitnets navn eller andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Dette er neppe tilsiktet og kan løses ved at en slik henvisning tilføyes.

Johan Petter Bærland
statsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur